

Satversmei atbilst grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”

2014. gada 12. februārī Satversmes tiesa ir pasludinājusi spriedumu lietā Nr. 2013-05-01 „Par likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 22. panta pirmās daļas (2012. gada 8. novembra likuma redakcijā, kas stājas spēkā 2015. gada 1. janvārī) un pārejas noteikumu 4. un 5. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 2. pantam”.

Likumdevējam ir jāparedz tāda kārtība, kas nodrošina vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību efektīvu īstenošanu

Apstrīdētās normas

2012. gada 8. novembra likuma „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”” 9. pants daļā par 22. panta pirmās daļas redakciju nosaka:

„22.pants. (1) Ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju ir tiesības, norādot savu vārdu, uzvārdu, personas kodu un parakstīšanās datumu, iesniegt Centrālajai vēlēšanu komisijai pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu. Likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu var iesniegt 12 mēnešu laikā no dienas, kad likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts reģistrēts Centrālajā vēlēšanu komisijā.”

Savukārt likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” pārejas noteikumu 4. un 5. punkts nosaka:

„4. Līdz 2015. gada 1. janvārim ne mazāk kā 30 000 vēlētāju ir tiesības, norādot savu vārdu, uzvārdu, personas kodu un parakstīšanās datumu, iesniegt Centrālajai vēlēšanu komisijai pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu. Likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu var iesniegt 12 mēnešu laikā no dienas, kad likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts reģistrēts Centrālajā vēlēšanu komisijā. Katram vēlētāja parakstam šo 12 mēnešu laikā jābūt apliecinātam pie zvērināta notāra vai bāriņtiesā, kura veic notariālas darbības. Maksu par paraksta apliecināšanu saistībā ar parakstu vākšanu par likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu bāriņtiesā nosaka, ņemot vērā paraksta

apliecināšanas tiešās administratīvās izmaksas, taču ne lielāku par pusi no summas, kas likumā noteikta paraksta īstuma apliecināšanai bāriņtiesā.

5. Ja līdz 2015. gada 1. janvārim ne mazāk kā 30 000 vēlētāju, norādot savu vārdu, uzvārdu, personas kodu un parakstīšanās datumu, iesniedz Centrālajai vēlēšanu komisijai pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, Centrālā vēlēšanu komisija nosaka 21 dienu ilgu termiņu, kad parakstu vākšanas lapas, kurās vēlētāji var parakstīties, ir pieejamas katras republikas pilsētas vai novada domes noteiktajās vietās.”

Satversmes tiesa secināja, ka tai izskatāmās lietas ietvaros ir jāvērtē, vai Satversmes 1. un 2. pantam atbilst:

1) apstrīdētā norma, kas paredz vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības īstenot tikai vienā parakstu vākšanas posmā, kurā jāparakstās ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju;

2) apstrīdētie pārejas noteikumi, kas paredz palielināt to minimāli nepieciešamo vēlētāju skaitu, kuriem par likumprojektu jāparakstās pirmajā parakstu vākšanas posmā. [13]

Augstākā juridiska spēka normas

Satversmes 1. pants: „Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.”

Satversmes 2. pants: „Latvijas valsts suverenā vara pieder Latvijas tautai.”

Lietas fakti

Pieteikumu ir iesnieguši divdesmit 11. Saeimas deputāti. Viņi pauž uzskatu, ka apstrīdētais regulējums aizskar pilsoņu kopuma tiesības tieši ņemt dalību demokrātiskā likumdošanas procesā. Proti, apstrīdētais regulējums nepamatoti paaugstinot balsstiesīgo pilsoņu parakstu sliksni, kā rezultātā esot būtiski sašaurinātas Latvijas pilsoņu iespējas tieši īstenot Satversmē noteiktās likumdošanas tiesības. Turklāt tas būtiski ietekmējot tiešās demokrātijas īstenošanu Latvijas Republikā. Līdz ar to apstrīdētais regulējums neesot pamatots.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par lūgumu izbeigt tiesvedību

Saeimas pārstāvis tiesas sēdē lūdz izbeigt tiesvedību daļā par apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 2. pantam, jo tas neskarot tautas suverenitāti. [14]

Satversmes tiesa, vērtējot šo, lūgumu, atzina, ka Satversmes 2. pantā nostiprinātais tautas suverenitātes princips ir vērtējams kopsakarā ar tā īstenošanas nosacījumiem, kas ietverti citās Satversmes normās. [14.2] Tautas suverēnās varas īstenošana ir cieši saistīta ar Satversmes 1. pantā nostiprināto demokrātisko valsts iekārtu. Grozījumi pilsoņu konstitucionālo tiesību īstenošanas procedūrā paši par sevi neliecina par tautas suverenitātes principa pārkāpumu. Tomēr tauta savas tiesības var īstenot vienīgi demokrātiskas procedūras ietvaros. Tautas suverenitātes principam neatbilstu tāda vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanas kārtība, kas nebūtu saderīga ar demokrātisku valsts iekārtu. [14.5]

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētām normām visupirms ir jāatbilst Satversmes 1. pantam, proti, demokrātijas principam. Konstatējot apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 1. pantam, varēs secināt, ka likumdevējs ir ievērojis Satversmes 2. pantā nostiprināto tautas suverenitātes principu. Tādējādi tiesa nolēma turpināt tiesvedību. [14.5]

Par demokrātijas principa saturu

Satversmes tiesa atzina, ka likumdevējam ir pienākums tautas likumdošanas tiesību īstenošanu nodrošināt atbilstoši Satversmes 1. pantā nostiprinātajiem principiem, tostarp demokrātijas principam. Ja likumā tiek reglamentēta kārtība, kādā vēlētāji īsteno savas Satversmē paredzētās likumdošanas iniciatīvas tiesības, tad likumdevēja uzdevums ir pieņemt tādu regulējumu, kas nodrošina demokrātijas kā Satversmē nostiprināta principa īstenošanu. Tādējādi tiesa vērtēja, vai apstrīdētās normas nav pretrunā ar demokrātijas principu. [15]

Par Saeimas rīcības brīvību

Satversmes tiesa atzina, ka Saeimai ir konstitucionāls pienākums skaidri noregulēt vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanu un tautas nobalsošanas norisi. Taču vienlaikus tai ir rīcības brīvība noteikt kārtību, kādā īstenojamās vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesības. [16] Satversmes tiesai, vērtējot, vai Saeima ir ievērojusi savas rīcības brīvības robežas, šajā lietā bija jānoskaidro:

- 1) vai pastāvēja pamatoti iemesli apstrīdētā regulējuma pieņemšanai;
- 2) vai apstrīdētās normas nodrošina vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību efektīvu īstenošanu. [17]

Par iemesliem apstrīdēto normu pieņemšanai

Saeima ir minējusi vairākus iemeslus, kādēļ likumdevējs pieņēma 2012. gada 8. novembra grozījumus likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” (turpmāk arī – Likums), tostarp apstrīdēto regulējumu. [18.1]

Pirmkārt, Likumā ietvertajam jaunajam regulējumam vajagot izveidot skaidru un saprotamu vēlētajū likumdošanas iniciatīvas īstenošanas kārtību. Otrkārt, esot jānodrošina valsts budžeta līdzekļu un privāto līdzekļu lietderīgāka izmantošana. Treškārt, bijis nepieciešams veicināt pilsoņu piedalīšanos valsts darbā, ievērojot mūsdienu tehnoloģiju piedāvātās iespējas, proti, iespēju izmantot elektronisko parakstu. Ceturtkārt, jaunais regulējums ticis pieņemts, lai mazinātu iespēju virzīt nesagatavotus likumprojektus. Piektkārt, vajadzējis aizsargāt sabiedrības intereses, novēršot iespējas vēlētajū likumdošanas iniciatīvu un tautas nobalsošanu izmantot pretēji to mērķiem. [18.1]

Satversmes tiesa atzina, ka iemesli, kuru dēļ likumdevējs ieviesa izmaiņas vēlētajū likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanas kārtībā, bija pamatoti. [18.3] Apstrīdētais regulējums vienkāršo vēlētajū likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanu. Tāpat tas padara vēlētajiem pieejamāku šo tiesību izmantošanu, piemēram, ieviešot papildu iespējas parakstīties par likumprojektiem. [18.1]

Par likumdošanas iniciatīvas tiesību efektīvu īstenošanu

Satversmes tiesa norādīja, ka likumdevējam ir jārada tāds tiesiskais mehānisms, kas ļauj vēlētajū likumdošanas tiesības īstenot efektīvi. [19] Satversmes tiesa konstatēja, ka ir paplašinātas iespējas nodot savu parakstu par likumprojektu. Citastarp likumdevējs ir paredzējis iespēju vākt parakstus par likumprojektiem elektroniski Vienotajā valsts un pašvaldību pakalpojumu portālā vai citā tiešsaistes sistēmā. [19.1] Parakstīties par likumprojektu var gada laikā, šāds termiņš atzīstams par saprātīgu un pietiekamu, lai vēlētajū varētu paust savu gribu un likumprojekta iniciatori varētu savākt ne mazāk kā vienas desmitās daļas vēlētajū parakstus. [19.2] Tāpat apstrīdētais regulējums sekmē to, lai vēlētajū likumdošanas iniciatīvas kārtībā tiktu virzīti vēlētajiem nozīmīgi likumprojekti. Pietiekami lielas vēlētajū daļas atbalstu iespējams panākt, ierosinot pieņemt tieši vēlētajiem būtiskus likumus. [19.3]

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā Likuma 22. panta pirmā daļa ļauj vēlētajiem efektīvi īstenot Satversmē noteiktās likumdošanas iniciatīvas tiesības. [19.3] Savukārt apstrīdētie

pārejas noteikumi veido saprātīgu un pakāpenisku pāreju uz normatīvo regulējumu, kas stāsies spēkā 2015. gada 1. janvārī. [20.2]

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka likumdevējam bija pamatoti iemesli pieņemt apstrīdēto regulējumu un tās ļauj efektīvi īstenot Satversmēs noteiktās likumdošanas iniciatīvas tiesības. **Apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. pantam.** Ņemot vērā, ka likumdevējs Satversmes 1. pantu nav pārkāpis, apstrīdētais regulējums **nav pretrunā ar Satversmes 2. pantā** nostiprināto tautas suverenitātes principu. [21]

Satversmes tiesa atzina likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 22. panta pirmo daļu (2012. gada 8. novembra likuma redakcijā, kas stājas spēkā 2015. gada 1. janvārī) un pārejas noteikumu 4. un 5. punktu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 2. pantam.

Vienlaikus Satversmes tiesa atgādināja, ka likumdevējam, ievērojot Satversmes 1. pantā nostiprinātos tiesiskās valsts pamatprincipus, ir pienākums periodiski apsvērt, vai tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams. Tātad likumdevējam gan pārejas periodā, gan pēc 2015. gada 1. janvāra ir jāseko līdzi tam, lai apstrīdētajā regulējumā noteiktā kārtība būtu izpildāma un vēlētāji savas likumdošanas iniciatīvas tiesības varētu īstenot efektīvi. [21]

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas ir stājies spēkā. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktisko apstākļu izpratni. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Līna Kovalevska

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv

67830748, 29813216